

Integració? Resultats acadèmics i altres indicadors de l'alumnat estranger

Bartomeu Cañellas

RESUM

Aquest treball pretén posar en primer terme de l'àmbit del debat i de la reflexió de la comunitat educativa la realitat de l'alumnat estranger, immigrant, nouvingut o d'incorporació tardana, a la llum de tota una sèrie d'informes, estudis i publicacions elaborats recentment per diverses institucions i la mateixa Administració educativa. Pel que fa referència a resultats acadèmics, sembla que els esforços fets fins ara pels centres i l'Administració no acaben de donar els fruits desitjats.

RESUMEN

Este trabajo se propone poner en primer término de los ámbitos del debate y de la reflexión de la comunidad educativa la realidad del alumnado extranjero, inmigrante, recién llegado o de incorporación tardía, a la luz de toda una serie de informes, estudios y publicaciones elaborados por diversas instituciones y la propia Administración educativa. Por lo que se refiere a resultados académicos, parece que los esfuerzos realizados por los centros y la Administración hasta el momento no acaban de dar los frutos deseados.

I. INTRODUCCIÓ

La publicació aquest 2017 del primer informe *Indicadors de resultats acadèmics de les Illes Balears (curs 2015-16)*. Educació primària, educació secundària obligatòria, batxillerat, de l'Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu de les Illes Balears (IAQSE) de la Conselleria d'Educació i Universitat del Govern de les Illes Balears, sumada a la difusió, també recent, d'una sèrie de dades de distints àmbits institucionals, socials i acadèmics, posen de nou en primer terme en l'àmbit del debat i de la reflexió la qüestió de **què succeeix realment amb la integració de l'alumnat estranger a les Illes Balears**. S'ha de considerar que aquest alumnat suposava el curs 2015-2016 un **13,2%** de la **població estudiantil** total.

L'Ajuntament de Palma va publicant una sèrie d'estudis i informes que ajuden de manera important a conèixer la **realitat sociodemogràfica** en aquests moments a una ciutat que acumula gairebé la meitat de la població de les Illes Balears i que, per tant, presenta d'una **manera més aguditzada** situacions que en poblacions més petites poden parèixer menys greus. Un d'ells és l'informe *La població de Palma: una anàlisi per nacionalitat i gènere* (Ajuntament de Palma, 2015) i l'altre, l'estudi *Detecció de situacions d'exclusió social de la població de Palma* (Observatori Municipal de la Regidoria d'Igualtat i Drets Cívics, abril del 2017).

A tot l'anterior, s'hi ha d'afegir la recent publicació per part novament de l'IAQSE de l'*Informe de Seguiment dels Objectius Europeus de Referència de l'Estratègia "Educació i Formació 2020"*. Aquesta publicació mostra que els principals indicadors del sistema educatiu de les Illes Balears evidencien una **problemàtica complexa**, fruit de factors diversos, que es tradueix en una situació en la qual els valors de la **majoria d'indicadors** apareixen per **sota** de la **mitjana** de l'**Estat**, **allunyats** dels **objectius de l'ET2020** de la Unió Europea: menors taxes netes d'escolarització als nivells

obligatoris i no obligatoris del sistema; majors índexs de fracàs i abandonament escolar; menors taxes de graduació en els nivells obligatoris i postobligatoris; menors índexs d'idoneïtat i, consegüentment, majors taxes de repetició de curs, o resultats inferiors en les proves PISA.

La finalitat d'aquest article és intentar donar **major visibilitat i incidència** a unes **dades** que, en conjunt, reflecteixen una **realitat** que sembla **no acabar de trobar solució** en el nostre sistema educatiu. Si **s'ajunten** les **distintes peces** d'aquest trencaclosques que van compareixent d'una manera discontinua, dispersa i en diferents temps i àmbits, la **imatge** que resulta és **molt poc esperançadora** pel que fa a la **integració** d'aquest alumnat dins el sistema educatiu, almanco respecte dels resultats acadèmics, una **qüestió clau** per poder accedir a una integració plena posterior en la societat balear.

2. ALUMNAT ESTRANGER, IMMIGRANT, NOUINGUT I D'INCORPORACIÓ TARDANA

Dins la **terminologia** del món educatiu, s'utilitzen per designar l'alumnat provinent de la resta de l'Estat, de la resta d'Europa –distingint comunitària d'extracomunitària– i de la resta del món paraules com *alumnat estranger*, *alumnat immigrant*, *alumnat nouvingut* o *alumnat d'incorporació tardana*, que en ocasions sonen a termes amplis que intenten donar cabuda a una realitat social i lingüística molt complexa amb dues llengües oficials presents al sistema educatiu, però que altres vegades sonen més a eufemismes que a altra cosa.

Cal fer també una altra **matisació** respecte de la **terminologia**, ja que en alguns estudis i informes sobre el sistema educatiu s'utilitza el terme *immigrant* i, en canvi, en altres, *estranger* per referir-se a la mateixa població. En societats globalitzades, com la de les Illes Balears, la condició d'immigrant es fa cada cop més complexa. L'estudi internacional **PISA** defineix com a alumnes **immigrants** els que no han nascut al país on s'aplica la prova i que, a més, tenen un pare o una mare no nascuts en aquest país. Aquesta condició es té en compte a l'hora d'establir la mostra representativa de cada país, ja que es requereix un mínim coneixement de l'idioma i una inserció escolar equivalent (que no hi hagi un marcat desfasament curricular) per poder realitzar les proves; així, l'estudi PISA distingeix entre alumnes **immigrants** i alumnes **nadius**, encara que aquestes categories no sempre es donen tan ben definides en la realitat escolar.

L'**Institut Nacional d'Avaluació Educativa** (INEE, Ministeri d'Educació i Esports), en l'informe *Sistema estatal de indicadores de la educación 2016*, defineix aquest alumnat a l'epígraf E3 com a *alumnat estranger* i el caracteritza com l'alumnat que no posseeix la nacionalitat espanyola. A les especificacions tècniques, afegeix que *alumnat estranger* és el que no posseeix la nacionalitat espanyola, i considera espanyols els que tenen doble nacionalitat. Respecte dels nascuts a Espanya de pares estrangers, l'ordenament jurídic espanyol no els atribueix, amb caràcter general, la nacionalitat espanyola. Ara bé, sí atorga l'esmentada nacionalitat si el nascut no en té d'altra.

Igualment, l'**IAQSE**, adopta el mateix terme del sistema d'indicadors de l'INEE, i quan parla d'aquest apartat en els Indicadors del Sistema Educatiu de les Illes Balears (ISEIB), que

actualitza anualment, utilitza la paraula *estranger* en el mateix sentit que l'INEE: que **no tenen nacionalitat espanyola**.

Al **GESTIB**, aplicació informàtica per a la gestió educativa de la Conselleria d'Educació i Universitat, s'entén per alumnat *estranger* el que està **registrat** a l'aplicació **GESTIB** amb una **nacionalitat que no és l'espanyola**.

Funes (2016) aclareix que quan s'aborda aquest tema,

sovint se simplifica i es parla només d'alumnat immigrant, de quants immigrants hi ha a cada classe o escola o comunitat autònoma, i que primer de tot convendria tenir present que es tracta d'un **concepte de difícil definició** per ser usat en el context educatiu: nascut fora?; de progenitors nascuts fora?; nascut aquí però d'una altra nacionalitat?; migrat en la primera infància? o en l'adolescència? (p.32).

Aquest autor també fa notar que

a les estadístiques de les Illes, es fa servir el concepte d'**alumnat amb nacionalitat estrangera**, tenint en compte que darrere la paraula **existeixen moltes més situacions migratòries**. Aquesta dada, però, **no reflecteix les migracions des de la resta d'Espanya** ni les que es donen **entre illes**, totes aquestes amb potencialitat per provocar dificultats i trencaments en les històries escolars (Funes, 2016, p.32).

3. POBLACIÓ ESTRANGERA A LES ILLES BALEARS

3.1. Dades demogràfiques de Palma i de les Illes Balears

A les Illes Balears, l'1 de gener de 2015, hi residien **1.124.744 persones** (50% homes i 50% dones), de les quals **213.348** persones eren de **nacionalitat estrangera** i suposaven un percentatge del **19,0%**, el **més elevat de tot l'Estat** (la mitjana espanyola és del **9,6%**). Si es parteix del cas de la ciutat de Palma com a exemple paradigmàtic d'aquest fenomen social, segons dades del Padró municipal en data d'1 de gener de 2015 (Ajuntament de Palma, 2015), la població total de **Palma** era de **427.923 persones** (48,9% homes i 51,1% dones), de les quals **82.934** tenien **nacionalitat estrangera** i suposaven un percentatge del **19,4%** respecte del total de població de **Palma**, ciutat que **aglutinava el 38,9%** del total de la **població estrangera** resident a les **Illes Balears**.

QUADRE I. POBLACIÓ ESTRANGERA A LES ILLES BALEARS (ANYS 2014 I 2015)

	2014			2015		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Illes Balears						
Comunitària	118.411	59.091	59.320	121.493	60.407	61.085
Extracomunitària	96.538	50.316	46.223	91.855	47.603	44.254
Total	214.949	109.407	105.543	213.348	108.010	105.339

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Padró municipal d'1 de gener de 2015

Si s'utilitza com a referència el **lloc de naixement** de les persones empadronades a Palma, la **població nascuda a l'estranger** està formada per un total de **109.719 persones** (53.409 homes i 56.310 dones) i el **percentatge** de persones nascudes a l'estranger és del **25,6%**. Per tant, el nombre de persones estrangeres a Palma és **superior** si la referència és el **lloc de naixement** i no la nacionalitat.

Si s'atén aquest darrer criteri, de les **88 barriades de Palma**, **23 superen el 30%** de persones nascudes a l'estranger, de les quals **9 passen del 40%** i **2, Sant Agustí i Cala Major**, se situen **entorn del 50%** (48,7% i 51,8%).

QUADRE 2. POBLACIÓ DE PALMA PER LLOC DE NAIXEMENT I BARRI L'1-1-2015

	Total	Espanyola	Estrangera	% Estrangera
Total	427.923	318.204	109.719	25,6%
Cala Major	6.049	2.917	3.132	51,8%
Sant Agustí	5.308	2.725	2.583	48,7%
El Terreno	6.618	3.607	3.011	45,5%
Son Vida	636	362	274	43,1%
Les Meravelles	4.875	2.787	2.088	42,8%
Portopí	2.945	1.704	1.241	42,1%
Can Pastila	6.178	3.622	2.556	41,4%
Cort	1.566	919	647	41,3%
El Jonquet	733	455	278	37,9%
L'Arenal	8.506	5.317	3.189	37,5%
Son Gotleu	9.117	5.745	3.372	37,0%
Pere Garau	27.975	17.639	10.336	36,9%
Marquès de la Font Santa	6.527	4.121	2.406	36,9%
Sant Nicolau	1.712	1.092	620	36,2%
El Sindicat	4.334	2.783	1.551	35,8%
El Menrcat	2.402	1.581	821	34,2%
La Llotja-El Born	1.962	1.297	665	33,9%
Arxiduc	6.878	4.566	2.312	33,6%
Sant Jaume	2.043	1.364	679	33,2%
La Mlssió	1.786	1.209	577	32,3%
Foners	16.735	11.370	5.365	32,1%
Son Armadans	8.151	5.564	2.587	31,7%
Bons Aires	19.507	13.629	5.878	30,1%
La Soledat (nord)	8.096	5.758	2.338	28,9%
Son Malferit	98	70	28	28,6%

	Total	Espanyola	Estrangera	% Estrangera
Total	427.923	318.204	109.719	25,6%
Santa Catalina	9.108	6.527	2.581	28,3%
La Seu	688	494	194	28,2%
La Soledat (sud)	2.390	1.718	672	28,1%
Can Pere Antoni	211	152	59	28,0%
La Calatrava	970	702	268	27,6%
Son Canals	5.780	4.210	1.570	27,2%
Monti-sion	1.074	785	289	26,9%
El Fortí	7.083	5.189	1.894	26,7%
La Bonanova	3.431	2.516	915	26,7%
El Camp d'en Serralta	12.845	9.498	3.347	26,1%

Font: Observatori Municipal de la Regidoria d'Igualtat i Drets Cívics

Aquesta **distribució desigual** mostra una certa **segregació** territorial a Palma, **superior** en el cas de la **població extracomunitària**, la qual es **concentra** a determinats **barris**, mentre que la **comunitària** es distribueix de forma **més dispersa**.

- El **41,6%** de la **població xinesa** viu al barri de **Pere Garau**.
- El **28,8%** de la població **nigeriana** viu al barri de **Son Gotleu**.
- El **26,9%** de la població del **Senegal** viu al barri de **l'Arenal**.
- El **18,5%** de la població **marroquina** viu a **Son Gotleu** i el **13,4%**, a **Pere Garau**.

3.2. Nivell d'estudis de la població de Palma

L'informe sobre *Detecció de situacions d'exclusió social de la població de Palma*, que ha elaborat l'Observatori Municipal de la Regidoria d'Igualtat i Drets Cívics de l'Ajuntament de Palma i que s'acaba de publicar, presenta **dades absolutament preocupants** pel que fa al tema d'aquest article. El **19,6%** de la **població** de Palma **no sap ni llegir, ni escriure o no té estudis**. Aquesta és una de les dades més rellevants que se'n desprèn.

Cal assenyalar que quasi la meitat de les persones que resideixen a la barriada de **Son Gotleu** no sap **llegir ni escriure (48,2%)**, al **Polígon de Llevant** la xifra és del **39,7%** i a **Mare de Déu de Lluc**, del **39,2%**. Si hi sumam els percentatges de **població immigrant** el resultat no pot ser més contundent: un **37%** a **Son Gotleu**. Difícilment, sense **mesures** que assegurin una **millora** en el **nivell d'estudis** de la població adulta (aprendre com a mínim a llegir i escriure), es podrà **garantir** una **millora** en el **rendiment** de la població escolar que viu en aquests entorns tan desfavorits.

3.3. L'alumnat estranger a les Illes Balears en el curs 2014-2015

Una dada important a tenir en compte és que **Palma aglutina el 22,1% (150 centres educatius) del total de centres escolars** de la comunitat autònoma, que en disposa de **680**.

El darrer informe elaborat pel Ministeri d'Educació, Cultura i Esport (2014) sobre les dades del curs escolar 2013-2014 especifica que les **Illes Balears** és la **segona comunitat autònoma** després de La Rioja (14,7%) amb un **percentatge més elevat d'alumnat estranger a les ensenyances no universitàries (13,8%)**, cinc punts per sobre de la **mitjana espanyola (8,7%)**. El **78,6%** de l'alumnat estranger a les Illes Balears està matriculat a **centres públics**, un **15,1%**, a **centres concertats**, i un **6,4%**, a **centres privats** no concertats.

La xifra d'**alumnat estranger** a les **Illes Balears** se situa, en els **darrers cursos**, al **voltant del 17%**, amb variacions al llarg de la darrera dècada sobre els països d'origen. Tanmateix, és important destacar que aquesta és una xifra resultant d'extremes, de **distribucions gens homogènies entre pobles, barris i escoles**.

El **34,6%** de l'alumnat estranger a les Illes Balears té nacionalitat de països de la **Unió Europea (9.416 alumnes)**. Les nacionalitats més freqüents són **l'alemanya, l'anglesa, la italiana i la romanesa**, i constitueixen el **68% del total** de l'alumnat **comunitari** escolaritzat a les Illes Balears.

Un **26,7%** de l'alumnat estranger a les Illes Balears té nacionalitat en algun país de l'Àfrica i la **marroquina** és la més freqüent: suposa el **77,3% del total** de l'alumnat amb **nacionalitat a països de l'Àfrica (7.264 alumnes)**.

Un **26,5%** de l'alumnat estranger té nacionalitat de països de l'**Amèrica del Sud**, i les nacionalitats més freqüents són l'**equatoriana (24,7%)**, la **colombiana (17,2%)** i l'**argentina (17,2%)**.

3.4. Matrícula per nivells educatius

QUADRE 3. ALUMNAT MATRICULAT A L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA (EP), PER TITULARITAT DEL CENTRE, ILLA I NACIONALITAT (CURS 2015-2016)

	Alumnat total de les Illes Balears	Centres públics	Centres privats	Alumnes estrangers
1r EP	11.283	7.441	3.842	1.868
2n EP	11.788	7.819	3.969	1.652
3r EP	11.354	7.529	3.825	1.543
4t EP	11.026	7.151	3.875	1.394
5è EP	10.828	6.995	3.833	1.384
6è EP	10.655	6.783	3.872	1.313
total EP	66.934	43.718	23.216	9.154
%	100%	65,3%	34,7%	13,7%

Font: IAQSE

QUADRE 4. ALUMNAT MATRICULAT A L'ESO, PER TITULARITAT DEL CENTRE I NACIONALITAT (CURS 2015-2016)

	Alumnat total de les Illes Balears	Centres públics	Centres privats	Alumnes estrangers
1r d'ESO	11.649	7.361	4.288	1.480
2n d'ESO	11.098	7.032	4.066	1.486
3r d'ESO	10.208	6.334	3.874	1.517
4t d'ESO	8.906	5.562	3.344	1.470
total ESO	41.861	26.289	15.572	5.953
%	100%	62,8%	37,2%	14,2%

Font: IAQSE

Pel que fa a l'alumnat de nacionalitat estrangera, s'observa una **lleugera baixada** en el nombre de matriculats entre els anys **2010** i **2015**, tendència que **s'inverteix el curs 2015-2016**.

Un cop **finalitzada l'escolarització secundària obligatòria (ESO)**, l'itinerari més freqüent és el **cicle formatiu de grau mitjà**. Especialment rellevant és l'**alt percentatge d'alumnat estranger** que cursava programes de l'**antiga** qualificació professional inicial (**PQPI**). Són joves que **no han assolit els objectius de l'ESO** i són **derivats** a programes de formació professional bàsica.

4. ELS RESULTATS ACADÈMICS

4.1. L'avaluació interna dels centres

4.1.1. EP

D'acord amb l'informe de resultats acadèmics de l'IAQSE 2017, a **sisè d'EP**, segons la **nacionalitat** de l'alumnat, les **diferències** més grans en els percentatges d'**aprovat**s es donen en les àrees de llengua castellana, llengua catalana, matemàtiques, ciències socials i ciències naturals, mentre que en les àrees de religió/valors socials i cívics, educació física i educació artística els resultats són similars. S'ha de fer notar que la **diferència** entre **aprovat**s nacionals i **estrangers** és gairebé la **mateixa** en **llengua castellana** i en **llengua catalana (-7,2 i -6,5)**. A **matemàtiques**, la diferència és inferior (-5,5), però el percentatge d'aprovat's és **el més baix, 82,1%**.

QUADRE 5. PERCENTATGES D'APROVATS A LES DIFERENTS ÀREES DE 6È D'EP SEGONS LA NACIONALITAT DE L'ALUMNAT (CURS 2015-2016)

Àrees	Tot l'alumnat	Centres privats	Alumnes estrangers
ciències de la naturalesa	92,7	87,7	93,3
ciències socials	90,2	84,8	90,9
educació artística	96,4	93,9	96,7

Àrees	Tot l'alumnat	Centres privats	Alumnes estrangers
educació física	99,2	98,9	99,2
llengua castellana	92,0	85,7	92,9
llengua catalana	90,6	84,9	91,4
llengua anglesa	89,8	86,9	90,1
matemàtiques	86,9	82,1	87,6
religió catòlica	98,8	99,0	98,8
valors socials i cívics	98,8	97,7	99,0

Font: IAQSE

4.1.2. ESO

Pel que respecta a l'alumnat de **1r d'ESO** que ha estat avaluat el curs 2015-2016, els resultats manifesten que les **diferències van augmentant** a mesura que avança el nivell d'estudis.

QUADRE 6. PERCENTATGES D'APROVATS A LES DIFERENTS MATÈRIES DE 1R D'ESO SEGONS LA NACIONALITAT DE L'ALUMNAT (CURS 2015-2016)

Matèries	Aprovats totals a les Illes Balears (%)	Aprovats estrangers (%)	Aprovats no estrangers (%)
llengua anglesa	78,6	73,6	79,3
llengua castellana	80,5	71,2	81,8
llengua catalana	80,2	70,5	81,5
matemàtiques	76,2	66,3	77,6
biologia i geologia	80,8	70,4	82,3
geografia i història	80,8	71,2	82,1
educació plàstica I	87,7	83,4	88,3

Font: IAQSE

Llevat d'educació plàstica i de llengua anglesa (-4,9/-5,7), les **diferències** en les altres matèries arriben a una **mitjana d'11 punts**. A **biologia i geologia**, és de **11,9 punts**. El **percentatge més baix** d'aprovat el trobam a **matemàtiques**, en què només aproven sis de cada deu alumnes.

QUADRE 7. PERCENTATGES D'APROVATS A LES DIFERENTS MATÈRIES DE 2N D'ESO SEGONS LA NACIONALITAT DE L'ALUMNAT (CURS 2015-2016)

Matèries	Aprovats totals a les Illes Balears (%)	Aprovats estrangers (%)	Aprovats no estrangers (%)
llengua anglesa	76,5	67,2	77,9
llengua castellana	78,7	64,8	80,7
llengua catalana	80,0	67,6	81,9
matemàtiques	72,1	57,8	74,3

Matèries	Aprovats totals a les Illes Balears (%)	Aprovats estrangers (%)	Aprovats no estrangers (%)
ciències de la naturalesa	78,9	64,6	81,0
ciències socials	79,0	67,2	80,7
tecnologies	83,5	72,3	85,2
educació física	89,2	83,4	90,1
2a llengua estrangera (alemany i francès)	96,3	91,8	96,9

Font: IAQSE

A **2n d'ESO**, les diferències segueixen augmentant. La **mitjana** en aquest cas és de gairebé **13 punts**. La diferència més gran quant a aprovats entre no estrangers i estrangers és la de **matemàtiques**, **16,5 punts** menys, però a **ciències de la naturalesa** és de **16,4**. El **percentatge més baix d'aprovats** entre alumnat estranger es torna a donar a **matemàtiques**: 57,8%. Resulta curiós que, essent gairebé similars (67,6 i 64,8), el percentatge d'aprovats de **llengua catalana superi** en **2,9 punts** el de **llengua castellana**.

QUADRE 8. PERCENTATGES D'APROVATS A LES DIFERENTS MATÈRIES DE 3R D'ESO SEGONS LA NACIONALITAT DE L'ALUMNAT (CURS 2015-2016)

Matèries	Aprovats totals a les Illes Balears (%)	Aprovats estrangers (%)	Aprovats no estrangers (%)
llengua anglesa	81,2	73,9	82,4
llengua castellana	79,5	64,2	81,9
llengua catalana	80,3	64,2	82,9
matemàtiques acadèmiques	79,6	64,7	81,5
matemàtiques aplicades	61,0	45,8	64,9
biologia i geologia	85,2	70,1	87,6
física i química	80,3	65,3	82,8
geografia i història	85,8	71,7	88,1
tecnologia II	89,7	81,2	91,2
2a llengua estrangera (alemany i francès)	96,4	93,5	96,8
àmbit científic i tecnològic	79,8	76,0	80,8
àmbit social i lingüístic	81,8	76,1	83,3

Font: IAQSE

Destaquen, d'entre els resultats de **tercer d'ESO**, una sèrie d'aspectes: l'altíssim percentatge d'aprovats en **llengües estrangeres** (73,9 en anglès i 93,5 en 2a llengua estrangera), així i tot els **no estrangers** obtenen uns percentatges **més alts**: 82,4 i 96,8, respectivament). **Matemàtiques aplicades** s'enfonsa fins al **45,8%**, a **19 punts** dels no estrangers (64,9%). La **diferència mitjana** negativa segueix augmentant, és de gairebé **disset punts**.

QUADRE 9. PERCENTATGES D'APROVATS A LES DIFERENTS MATÈRIES DE 4T D'ESO SEGONS LA NACIONALITAT DE L'ALUMNAT (CURS 2015-2016)

Matèries	Aprovats totals a les Illes Balears (%)	Aprovats estrangers (%)	Aprovats no estrangers (%)
llengua anglesa	86,4	75,4	88,0
llengua castellana	86,1	71,5	88,1
llengua catalana	86,6	73,4	88,3
matemàtiques A	75,4	58,6	78,3
matemàtiques B	85,2	73,6	86,5
ciències socials, geografia i història	87,2	73,9	89,1
educació eticocívica	94,8	84,7	96,2
educació física	95,4	87,7	96,5
2a llengua estrangera (alemany i francès)	97,3	95,4	97,6
biologia i geologia	91,4	82,1	92,5
física i química	86,2	73,7	87,7
educació plàstica i visual	92,1	83,8	93,5
informàtica	94,3	83,1	96,0
llatí	91,9	83,6	92,9
música	93,9	87,1	95,0
tecnologia	91,6	82,4	93,1

Font: IAQSE

Finalment, a **4t d'ESO**, les diferències entre els percentatges **baixen uns 12 punts**, encara que en assignatures com **matemàtiques A** arriben a **19,7 punts** i en **llengua castellana** a **16,6**. La diferència és també més petita a català, 14,9. Seguint la mateixa pauta que a 3r, el percentatge a **segona llengua estrangera** és molt elevat, però, així i tot, és **més alt el dels no estrangers (97,6)**.

QUADRE 10. DIFERÈNCIES MITJANES DE PERCENTATGES D'APROVATS ENTRE ALUMNAT ESTRANGER I NO ESTRANGER ALS DISTINTS CURS DE L'ESO (CURS 2015-2016)

1r d'ESO	11 punts
2n d'ESO	13 punts
3r d'ESO	17 punts
4t d'ESO	12 punts

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IAQSE

4.1.3. Batxillerat

La dada més rellevant és que tan sols el **9,5% del total** de l'alumnat **matriculat** a batxillerat el 2015-2016 era de **nacionalitat estrangera**. La selecció que s'ha produït al llarg de l'etapa

obligatòria és més que evident. Si s'analitzen els resultats, el **67%** de l'**alumnat estranger** obté el **títol de batxillerat, 17 punts menys** que l'alumnat no estranger.

4.2. Repetició i taxa d'idoneïtat

Gran part dels països que integren la Unió Europea estableixen la repetició escolar com una mesura d'atenció a l'alumnat que presenta desajustaments del rendiment acadèmic dins els processos d'ensenyament i aprenentatge. Tot i que la normativa és similar a la majoria de països, la pràctica demostra que existeixen **diferències significatives** tant en l'**abast** com en l'**extensió** de la mesura de repetició. Així, de l'Informe **PISA 2015** es desprèn que mentre que als països de l'**OCDE** el percentatge d'alumnat de 15 anys que ha repetit almanco una vegada al llarg de l'escolaritat obligatòria és un **12%** i al conjunt de la **UE** un **15%**, a **Espanya** el percentatge es duplica (**31%**) i a les **Illes Balears arriba al 40%**, dada que es manté relativament estable respecte a l'anterior edició de PISA 2012. És a dir, tan sols **sis de cada deu** alumnes es troben al **curs** que els **correspondria** als quinze anys.

Si es miren els percentatges segons el nivell obtingut a cada competència a **PISA 2015** per l'alumnat repetidor de les Illes Balears, es pot constatar que, malgrat haver repetit un o dos cursos durant l'etapa d'escolarització, el **38%** de l'alumnat obté **un nivell I o inferior en competència lectora**, que l'informe PISA considera "limitat", és a dir, **insuficient**. Aquest percentatge puja al **40%** pel que fa a la **competència en ciències** i a un **48%** en competència matemàtica (IAQSE, 2017).

Aquestes dades evidencien que gairebé la meitat de l'alumnat de quinze anys de les Illes Balears que ha repetit obté a PISA un nivell limitat o insuficient en tres competències bàsiques per avançar acadèmicament o professional.

Una altra constant que habitualment és assenyalada per la investigació educativa és que la repetició afecta de forma diferenciada l'alumnat d'entorns desfavorits.

En els dos gràfics següents (IAQSE, 2017), es pot veure que l'**índex de repetició** en els ensenyaments obligatoris, ja **de per si elevat**, a les Illes Balears **es dispara** en el cas d'**alumnat immigrant**. El percentatge és sempre **més del doble** i en alguns casos **quasi es triplica**: a 1r d'EP és del 3,0% en comparació del 8,7%. Hi ha diferències de més de 5 punts en gairebé tots els cursos, i la diferència arriba a 6 punts a 2n d'EP: 5,2% en comparació de 11,7%. S'ha de considerar que la **repetició** és un dels **indicadors** més fiables d'un futur **fracàs escolar**.

QUADRE 11. PERCENTATGE D'ALUMNAT QUE HA REPETIT A L'EP EL CURS 2015-2016, DESAGREGAT PER LA CONDICIÓN D'IMMIGRANT

Nivell	Repetició mitjana (%)	Repetició d'alumnat no immigrant (%)	Repetició d'alumnat immigrant (%)
1r EP	3,8	3,0	8,7
2n EP	6,1	5,2	11,7
3r EP	3,7	3,1	8,1

Nivell	Repetició mitjana (%)	Repetició d'alumnat no immigrant (%)	Repetició d'alumnat immigrant (%)
4t EP	4,3	3,7	8,3
5è EP	2,7	2,5	4,6
6è EP	4,7	4,3	8,0

Font: IAQSE

Pel que fa a l'EP, s'ha de considerar que abans de la implantació de la LOMQUE la repetició a l'educació primària es produïa a final de cicle: 2n, 3r i 5è.

QUADRE 12. PERCENTATGE D'ALUMNAT QUE HA REPETIT A ESO EL CURS 2015-2016, DESAGREGAT PER LA CONDICIÓN D'IMMIGRANT

Nivell	Repetició mitjana (%)	Repetició d'alumnat no immigrant (%)	Repetició d'alumnat immigrant (%)
1r ESO	12,5	11,8	16,9
2n ESO	8,6	8,0	12,4
3r ESO	11,7	10,5	19,4
4t ESO	8,2	7,5	13,2

Font: IAQSE

Les dades anteriors posen de manifest que els percentatges d'alumnes **immigrants** que repeteixen **dupliquen** en molts casos els de l'alumnat repetidor no immigrant. La **idoneïtat** (percentatge d'alumnat avaluat que està matriculat al curs que li correspon per edat) de la població estrangera és **significativament inferior** a la de l'alumnat no estranger. El fet que les **diferències** es vagin **accentuant a mesura** que **s'avança** en l'etapa pot estar causat, entre altres motius, perquè l'alumnat d'incorporació tardana, en el qual s'inclou un alt percentatge d'alumnat estranger, pot escolaritzar-se a un nivell més baix del que li correspon per edat si presenta dificultats d'aprenentatge o desconeixement de les llengües oficials. Les **diferències** passen dels 5,8 punts a l'inici de l'etapa a **més de 15 punts a 4t, 5è i 6è d'EP**. A **ESO**, si es considera la procedència de l'alumnat, les **diferències són més grans**. El **56%** de l'**alumnat estranger no fa el curs** que teòricament li correspon per **edat**. Aquesta mitjana se situa en el **57,9% a 4t**.

QUADRE 13. PERCENTATGES D'ALUMNAT IDONI A L'ETAPA D'EP (CURS 2015-2016), SEGONS LA NACIONALITAT DE L'ALUMNAT

Nivell	Tot l'alumnat	Alumnes estrangers (%)	Alumnes no estrangers (%)
1r EP	(%)	Alumnes estrangers (%)	Alumnes no estrangers (%)
2n EP	92,5	84,9	93,7
3r EP	88,4	78,0	90,0

Nivell	Tot l'alumnat	Alumnes estrangers (%)	Alumnes no estrangers (%)
4t EP	87,7	73,5	89,7
5è EP	83,1	67,9	85,3
6è EP	81,1	66,3	83,2

Font: IAQSE

Evidentment, les diferències en **percentatges de promoció augmenten** a mesura que pugen de curs. Dels **7,3** punts de **diferència a 1r d'ESO** es passa als **18,7** de **4t d'ESO**. És evident que el camí es fa cada vegada més costa amunt.

**QUADRE 14. PERCENTATGES DE PROMOCIÓ D'ALUMNAT (2015-2016),
SEGONS LA NACIONALITAT DE L'ALUMNAT**

Curs	Total de les Illes Balears (%)	Alumnat estranger (%)	Alumnat no estranger (%)
1r ESO	88,4	82,0	89,3
2n ESO	83,6	73,1	85,2
3r ESO	83,5	72,7	85,3
4t ESO	85,3	68,9	87,6

Font: IAQSE

4.3. Abandonament escolar primerenc (AEP)

Els **condicionants derivats** d'entorns familiars **migratoris** fan **augmentar** la proporció de joves que abandonen precoçment l'escolarització (Funes, 2016). Si s'analitzen les taxes d'abandonament escolar segons la nacionalitat, l'alumnat estranger presenta unes taxes més elevades, que **doblen** les de l'alumnat nacional. El 2014, el **41,6%** de l'alumnat **estranger** va abandonar prematurament el sistema educatiu, en comparació amb el **19,1%** de l'alumnat **nacional**.

Una de les conseqüències de la **crisi** ha estat l'augment de la permanència en el sistema educatiu i, per tant, la disminució de les taxes d'AEP. Si bé el **descens** de l'AEP és del **8,1%** per a la població **nacional**, és inferior en el cas de l'alumnat de nacionalitat **estrangera**, que en el període 2008-2013 ha descendit només el **4,8%**.

D'altra banda, el percentatge d'alumnat que va abandonar els estudis **sense** obtenir el **títol** d'ESO el 2014 fou del **10,4%** (un **8,8%** corresponent a alumnat **nacional** i un **22,2%** a l'alumnat de nacionalitat estrangera). I un **11,5%** va abandonar un cop va obtenir el **títol** acreditatiu de l'ESO (**10,4%** de nacionalitat **espanyola** i **19,4%** de nacionalitat **estrangera**).

4.4. Resultats de les proves PISA 2015

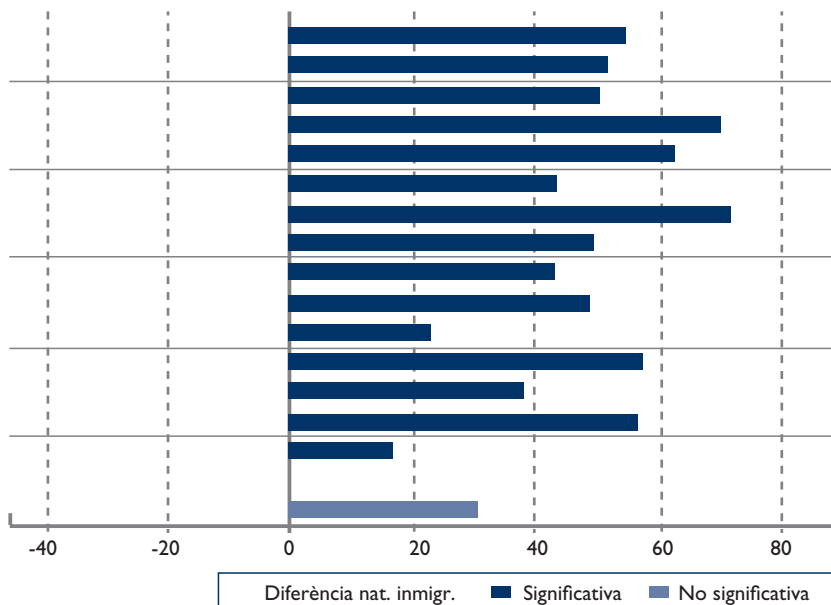
A l'**OCDE**, de mitjana, l'alumnat **immigrant** (un **12%**), obté en **ciències 42 punts menys** que l'alumnat nadiu (458/500); a la **UE**, amb un **11% d'immigrants**, aquesta diferència **també** és

de **42 punts**: els nadius obtenen una puntuació mitjana de 502 punts i els immigrants, de 460. A **Espanya (11% d'immigrants)**, la diferència és **també de 42 punts**: els nadius arriben als 499, mentre que els immigrants n'obtenen 457. Aquests resultats indiquen una integració relativament bona de l'alumnat immigrant en el sistema educatiu espanyol.

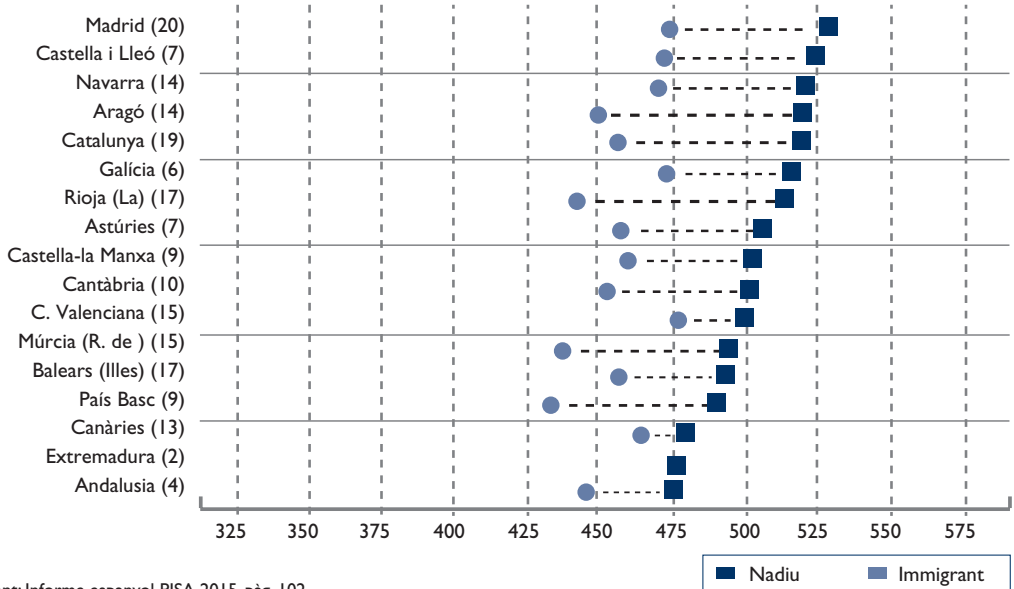
Entre les **comunitats autònomes**, la proporció d'alumnat immigrant també varia d'unes a les altres. Les de **major proporció d'immigrants** en "edat PISA" són Madrid (20%), Catalunya (19%), i les **Illes Balears** i La Rioja, ambdues amb un **17%**. En **totes les comunitats autònomes espanyoles** els **alumnes nadius** treuen una **puntuació mitjana més alta** que els d'origen immigrant. La distància entre les puntuacions mitjanes d'alumnes nadius i immigrants varia d'unes comunitats autònomes a les altres. A La Rioja, la diferència és de 71 punts. La menor de les diferències, encara que significativa, es produeix a Canàries, amb 16 punts i rendiment baix en ambdós grups de població. A les **Illes Balears**, tal com es veu als gràfics següents, les **diferències** entre les puntuacions mitjanes **no són gaire notables**, ja que els resultats en si no són gaire elevats.

D'altra banda, hi ha **països** on s'ha **aconseguit** una **integració** dels immigrants en l'aula realment envejable. Els estudiants immigrants de **Nova Zelanda**, un **27%** del total de l'alumnat de quinze anys, **no presenten diferències significatives** en el seu rendiment en comparació amb l'alumnat nadiu. Les diferències són també molt petites a Irlanda (5 punts; 14% d'immigrants) i **inexistents** al **Canadà (30% d'immigrants)**.

GRÀFIC I: ALUMNES IMMIGRANTS I NADIUS, PERCENTATGE D'ALUMNAT IMMIGRANT (ENTRE PARÈNTESIS) I PUNTUACIONS MITJANES EN CIÈNCIES

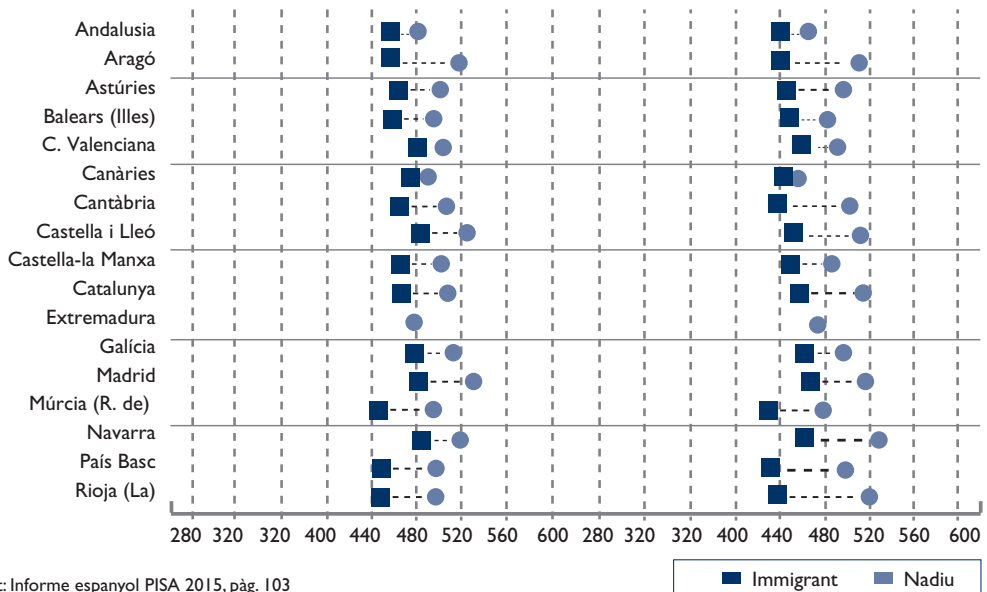

GRÀFIC 1B: ALUMNES IMMIGRANTS I NADIUS, PERCENTATGE D'ALUMNAT IMMIGRANT (ENTRE PARENTHESIS) I PUNTUACIONS MITJANES EN CIÈNCIES

Font: Informe espanyol PISA 2015, pàg. 102

GRÀFIC 2: PUNTUACIONS MITJANES DELS ALUMNES IMMIGRANTS I NADIUS EN LECTURA I EN MATEMÀTIQUES

Font: Informe espanyol PISA 2015, pàg. 103

En darrer lloc, s'haurien d'assenyalar **casos atípics** com els de **Singapur** o **Malta**, on la **població no nativa** obté **millors resultats** que la que es classifica com a nativa. Tal vegada aquestes diferències entre països es puguin deure a les **diferents polítiques d'immigració**. **Gràfic 2. Puntuacions mitjanes dels alumnes immigrants i nadius en lectura i en matemàtiques**

5. CONCLUSIONS

Durant els darrers onze anys, el doctor Lluís Vidaña ha anat fent un seguiment exhaustiu de la presència d'alumnat estranger a les Illes Balears, en especial de les dades demogràfiques (població estrangera en edat escolar, per etapes educatives, per països i àrees mundials de procedència, per illes, per tipologia de centres educatius o per sexes), mitjançant la publicació d'una sèrie continuada d'articles a l'Anuari de l'Educació de les Illes Balears. La seva percepció personal pel que ha succeït durant aquests darrers anys va en la línia de pensar que **el fet de ser la comunitat autònoma amb un major percentatge d'alumnat estranger** de l'Estat espanyol **no ha generat una resposta**, en tots els àmbits, **proporcionada** amb la **dimensió d'aquest fenomen humà**. També assenjala que les conclusions dels **estudis** realitzats per la **Universitat de les Illes Balears recomanen l'adopció de plans d'actuació i mesures** per afavorir la integració i per prevenir dificultats de convivència i d'exclusió futures d'una part dels balears, com succeeix al nostre entorn (França, Alemanya, Itàlia, etc.).

En aquest sentit, aquest autor afegeix que:

la no actuació té repercussions negatives a llarg termini, perquè la resposta del sistema (administració educativa, centres, APIMA, etc.) no respon a les necessitats reals d'integració intercultural de la primera comunitat autònoma de l'Estat en percentatge d'alumnat i de població estrangera. Es tracta **d'optar per un concepte de societat intercultural** o bé **deixar que la inèrcia ens dugui a un model de segregació de cada vegada més accentuat**. Evidentment, aquelles famílies i/o col·lectius estrangers, residents a les Illes Balears, amb més recursos (econòmics, culturals, socials, etc.) podran optar a millors opcions per als seus fills; i, per altra banda, la població immigrant amb pitjors possibilitats romandran en situacions més precàries i, amb els pas del temps, els nascuts a les Illes Balears es podran demanar, com ha succeït a França, perquè son ciutadans de segona. En aquest sentit, s'ha de dir que la intervenció educativa en l'atenció a tot l'alumnat de les Illes Balears des d'una perspectiva integrada i interdisciplinària del que implica la interculturalitat **no pot esperar, no** es poden deixar aquestes qüestions a la **inèrcia** del sistema, perquè **l'experiència d'altres països** ens indica que **els resultats no són bons**. Per tant, és una qüestió prioritària per al sistema educatiu de les Illes Balears. (...) En aquest sentit, és evident que la fisonomia de la nostra societat ha canviat amb l'entrada del nou mil·lenni i això obliga a **replantejar molts aspectes** escolars, socials, econòmics, polítics, etc. (Vidaña, 2015: 269).

Cap a l'èxit educatiu. Línies d'actuació 2015-2019. Document per al debat educatiu, recentment presentat per la Conselleria d'Educació i Universitat, **planteja** que "[l]a realitat de l'educació a les Illes Balears ens condueix a una **intervenció coordinada** amb tots els agents que intervenen

en aquest document, que es concreten en tretze aspectes”, un dels quals és “[c]ompensar les situacions contextuals dels centres i millorar l'equitat per incrementar la cohesió social i afavorir la disminució de les desigualtats i la inclusió educativa”.

Per això, la Conselleria d'Educació i Universitat ha revisat els objectius de la política educativa i, tenint com a referència la necessitat de millorar els principals indicadors educatius i reorientar el sistema, ha definit les **actuacions** al voltant d'**onze grans línies**.

D'entre els **tretze aspectes** de la **intervenció coordinada** que planteja la Conselleria, l'únic que s'acosta a la qüestió de l'**alumnat immigrant** o estranger és el que parla de “Millorar l'equitat per incrementar la cohesió social i afavorir la disminució de les desigualtats i la inclusió educativa”.

A l'apartat dos, “Fonamentació de l'èxit educatiu”, s'afirma que “[u]n sistema educatiu equitatiu pot compensar l'efecte d'àmplies desigualtats socials i econòmiques. En el context de l'aprenentatge, permet als individus treure tot el profit de l'educació i la formació independentment de les seves condicions de partida”. Tanmateix, **cap** de les **actuacions** del pla **no va dirigida explícitament** a resoldre la qüestió de la **inclusió de l'alumnat estranger/immigrant**. Tan sols la línia d'actuació número nou proposa tirar endavant “mesures de suport i d'atenció a la diversitat”, però en **termes generals**, en el document no es fa cap menció explícita de la situació que es planteja amb l'alumnat immigrant/estranger al sistema educatiu de les Illes Balears. A la part del document dedicada a la diagnosi del sistema es dedica l'apartat 3.2 “**Alumnat estranger**”, amb dades del curs 2013-2014, que han quedat superades, i una frase massa generalista que no es concreta, per ara, en cap actuació concreta: “

El percentatge d'alumnat estranger escolaritzat en els ensenyaments de règim general era del 14,4% el curs 2013-2014, enfront del 8,8% de la mitjana estatal, fet que influeix en una major demanda de recursos per atendre aquest alumnat”.

En el mateix sentit, l'**apartat cinquè**, dedicat a les **línies d'actuació** que desenvoluparà el pla, sembla parlar de continuïum d'**altres realitats** de necessitats educatives de suport, però **en cap cas** no es fa una **referència explícita** a la **greu problemàtica** derivada de ser estranger o immigrant. En el **punt 5.9 “Mesures de suport i d'atenció a la diversitat”**, de nou actuacions previstes, només la **primera sembla al·ludir** vagament la qüestió:

- Revisió del model d'orientació i d'intervenció educativa a les Illes Balears per reforçar els àmbits d'actuació:
 - Atenció directa a l'alumnat realitzada per tot el professorat del centre.
 - Atenció a l'alumnat dels professionals de les unitats de suport, equips d'orientació i departaments.
 - Atenció realitzada per equips específics.

Sembla **ser hora ja**, després dels anys que fa que aquest fenomen es produeix en el sistema educatiu de les Illes Balears, d'**emprendre mesures globals**, directes i coordinades, en què s'impliquin

totes les institucions, sense eufemismes, que **ajudin a la integració** acadèmica d'**aquest alumnat** en plenes condicions, equiparant-ne els resultats amb els de l'alumnat local, millorant-ne les taxes d'adoneïtat, baixant-ne les de repetició i les d'abandonament primerenc, i procurant que puguin avançar amb igualtat de condicions dins el sistema educatiu, sense que els que no aconsegueixen superar totes les barreres de l'educació obligatòria vegin com a úniques sortides acadèmiques la formació professional bàsica o els cicles formatius de grau mitjà..

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Bauzà, A. (2017), *Informe de Seguiment dels Objectius Europeus de Referència de l'Estratègia "Educació i Formació 2020"*. IAQSE.

Conselleria d'Educació i Universitat del Govern de les Illes Balears (2017). *Cap a l'èxit educatiu Línies d'Actuació 2015-2019 Document per al debat educatiu*.

Funes, J. (2016), *Abandonar d'hora la formació i el desig d'aprendre*. Palma: Anuari de l'educació de les Illes Balears.

IAQSE (2017). *Indicadors de Resultats Acadèmics de les Illes Balears (curs 2015-16) Educació primària, Educació secundària obligatòria, Batxillerat*.

INEE (2016). *Informe español PISA 2015*. MECD.

INEE (2017). *Sistema Estatal de Indicadores de la Educación 2016*. MECD.

Pascual, B. (2016), *El sistema educatiu no universitari a les Illes Balears en xifres (2016)*. Palma: Anuari de l'Educació de les Illes Balears.

Vidaña, L. (2015), *La percepció de la presència d'alumnat estranger al sistema educatiu de les Illes Balears*. Palma: Anuari de l'Educació de les Illes Balears.

Vidaña, L. (2016), *Titulació a l'ESO: comparativa de resultats d'alumnat autòcton i d'alumnat estranger*. Palma: Anuari de l'Educació de les Illes Balears.